

БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ ЯК АЛЬТЕРНАТИВА ІНВЕСТУВАННЮ В ДЕРЖАВНІ ЦІННІ ПАПЕРИ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

BANK LENDING TO THE REAL SECTOR OF THE ECONOMY AS AN ALTERNATIVE TO INVESTMENT IN GOVERNMENT SECURITIES UNDER UNCERTAINTY

У статті розглянуто необхідність подальшого вдосконалення заходів щодо збільшення кредитування комерційними банками реального сектору економіки для стимулювання відновлення економіки, впровадження сучасних технологій, створення нових високотехнологічних виробництв та пришвидшення обертання обігових коштів. Збільшення банками обсягів купівлі державних цінних паперів скорочує потенціал кредитування реального сектору економіки та провокує зростання відсоткових ставок за ними. Як наслідок, не задоволення потреб реального сектора у фінансуванні стримує зростання виробництва та реального сектору економіки. Проблеми перерозподілу банківського капіталу в бік фінансування реального сектора економіки вимагають комплексного аналізу передумов які впливають на діяльність кредитних організацій. Тому одним із ключових завдань економічної реформи, яка спрямована на подолання кризи реального сектору економіки, є пошук ефективних шляхів перерозподілу банківського капіталу, залучення його на інвестиційне кредитування та розвиток нових сервісних банків, які сприятимуть економічному зростанню країни під час післявоєнної відбудови України.

Ключові слова: банківське кредитування, реальний сектор економіки, державні цінні папери, відновлення економіки.

The article discusses the need to further improve measures to increase lending by commercial banks to the real sector of the economy to stimulate economic recovery, the introduction of modern technologies, the creation of new high-tech industries and accelerate the circulation of working capital. The increase in banks' purchases of government securities reduces the potential for lending to the real sector of the economy and provokes an increase in interest rates on them. As a result, failure to meet the financing needs of the real sector is holding back the growth of production and the real sector of the economy. Problems of redistribution of bank capital in the direction of financing the real sector of the economy require a comprehensive analysis of the preconditions that affect the activities of credit institutions. Therefore, one of the key tasks of economic reform aimed at overcoming the crisis of the real sector of the economy is to find effective ways to redistribute bank capital, attract it to investment lending and develop new service banks that will promote economic growth during Ukraine's postwar reconstruction. The most active role in accelerating lending to the real sector of the economy should be played by the state, which uses regulatory tools to stimulate bank lending to the development of the real sector of the economy. In particular, the strategy for the development of Ukraine's banking system should be to improve the deposit insurance system, which will solve a number of related macroeconomic, social and political problems. The real sector of the economy provides the production of goods and services, their supply and sale in the domestic market, creates demand for goods and services for personal and industrial consumption. At the same time, great hopes are placed on the domestic banking sector, which should become a key link in ensuring the stable development of the real sector of the economy. It is necessary to find a balance between two markets, financial and real. This is a complex problem that is being addressed through effective public debt management and flexible monetary policy in the current macroeconomic environment.

Key words: bank lending, the real sector of the economy, government securities, economic recovery.

УДК 336.77.067.22

DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastuct65-28>

Рудевська В.І.

д.е.н., доцент,
доцент кафедри
банківських технологій і бізнесу
Університет банківської справи

Слуцький Б.О.

студент
Університет банківської справи

Rudevska Viktoriia

Banking University

Slutskyi Bohdan

Banking University

Постановка проблеми. Банківські кредити, як основне джерело фінансування діяльності суб'єктів господарювання та інвестицій у бізнес, мають відігравати важливу роль у підтримці ланцюгів стійких виробничих процесів в економіці. Стале економічне зростання країни тісно пов'язане з процесами інвестування в реальний сектор економіки та споживання виробленої продукції. Збільшення обсягів кредитування комерційними банками має позитивно впливати на обсяги фінансування обох напрямків. Українські банки стримано фінансують виробничі потреби бізнесу за рахунок кредитного механізму, віддаючи перевагу тактиці інвестування в державні цінні папери. Головною причиною такої тенденції можна вважати низьку платоспроможність реального сектору економіки в умовах воєнної агресії та

запровадження державою документарних інструментів підтримки економіки країни у вигляді військових облігацій. Проте перевага інвестицій в цінні папери перед обсягом кредитування українськими банками суб'єктів господарювання прослідковувалась задовго до введення воєнного стану.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В останні роки в науковій літературі все більше уваги приділяється питанням, пов'язаним із кредитуванням реального сектора економіки. Погляди дослідників переважно обмежуються визначенням характеру реального сектора економіки, вивченням джерел фінансування, оцінкою кредитного портфеля вітчизняних банків, визначенням впливу кредитів на зростання виробництва та інші якісні та кількісні зміни у реальному секторі економіки.

Теоретичні питання та практичні проблеми економічного розвитку держави шляхом та ролі в ньому банківського кредитування враховували у своїх роботах багато відомих українських дослідників, у тому числі Алексеєнко М. Д., Андрос С. В., Вовчак О. Д., Дзюблюк О. В., Корнєєв В. В.

У той самий час, питання проблеми вибору банківським сектором пріоритетних напрямів інвестування з врахуванням національного мети відновлення та подальшого зростання економіки досі недостатньо досліджене та потребує уточнення визначення шляхів збільшення банківського кредитування реального сектора економіки та заходів з боку регулятора для вчинення спонукального впливу.

Постановка завдання. Метою дослідження є визначення перспектив збільшення обсягів банківського кредитування у реальний сектор економіки шляхом порівняння ефективності кредитування банками суб'єктів господарювання та інвестування банків у боргові інструменти в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток економіки держави у сучасних умовах неможливий без залучення банківських ресурсів у реальний сектор. Проте на етапі економічного розвитку активність вітчизняного банківського капіталу для фінансування економіки невисока, у зв'язку з чим його вплив на розвиток реального сектору економіки є низьким [13, с. 100].

Найбільш активну роль у вирішенні цієї проблеми має відіграти держава, яка використовує інструменти регулювання для стимулювання банківського кредитування розвитку реального сектора економіки. Зокрема, стратегія розвитку банківської системи України має полягати у вдосконаленні системи страхування вкладів, що дозволить вирішити низку супутніх макроекономічних, соціальних та політичних проблем.

Реальний сектор економіки забезпечує виробництво товарів та послуг, їх пропозицію та реалізацію на внутрішньому ринку, створює попит на товари та послуги для особистого та виробничого споживання. При цьому великі надії покладаються на вітчизняний банківський сектор, який має стати ключовою ланкою у забезпеченні стабільного розвитку реального сектора економіки.

В сучасних дослідженнях можна знайти роботи, що охоплюють лише виробництво під час визначення реального сектору економіки, не беручи до уваги ринок послуг. Ця інтерпретація не є повною, оскільки нефінансові послуги та торгівля також роблять внесок у валовий внутрішній продукт.

Для вимірювання економічного зростання прийнято використовувати розмір валового внутрішнього продукту. Як зазначає Н. Юрків, основою широкого розуміння реальної економіки є створення валового національного продукту, поняття та методів його розрахунку, що лягли в теоретичну

основу офіційно прийнятої ООН національної системи обліку [16, с. 162].

У межах національної системи обліку розроблено також концепцію економічного виробництва, яка узагальнює всі види економічної діяльності, що включаються до ВВП, зокрема тінювий сектор.

Реальна економіка включає матеріальне виробництво, торгівлю і нематеріальні послуги, брокерську діяльність банків та страхових компаній для формування ВВП. При цьому фінансові інститути не є частиною реального сектора економіки. Фінансовий сектор охоплює всю діяльність господарюючих суб'єктів, пов'язану з придбанням фінансових зобов'язань та фінансових активів на спекулятивній основі.

Найбільш повне і чітке визначення реального сектора економіки дають О. Волот та І. Пліско: «один з секторів національної економіки, до якого входять суб'єкти господарювання, що безпосередньо створюють валову додану вартість та формують валовий внутрішній продукт і національний дохід, виробляючи матеріальні та нематеріальні товари та послуги, які не відносяться до фінансового сектору економіки» [3, с. 23].

Враховуючи появу ринкових умов в Україні, суттєвий негативний вплив на розвиток реального сектору надають і такі макроекономічні фактори:

- початок повномасштабної війни Росії проти України, а до того восьмирічний період гібридної російської агресії через окупацію частини територій Донецької та Луганської областей, а також анексію українського півострова Крим;
- різке скорочення внутрішнього попиту та наявність кризи на ринку експортно-імпортних перевезень;
- вкрай низька інвестиційна активність, складність переливання коштів із фінансового сектора в реальний сектор економіки;
- знищення внутрішньої інфраструктури та зупинка логістичних ланцюгів для бізнесу;
- обмежений доступ реального сектору економіки до банківського кредитування;
- переважання короткострокового кредитування над довгостроковим фінансуванням інвестиційних проектів.

Під впливом як зовнішніх, так і внутрішніх факторів виникає протиріччя між об'єктивно високою соціально-економічною значимістю господарських підприємств та їх низькою конкурентоздатністю [1, с. 32].

Стимулювати у такій ситуації розвиток економіки могло би банківське кредитування суб'єктів господарювання, проте значну частину наявних ресурсів банківський сектор вивільнює для купівлі державних цінних паперів (ОВДП), кредитує державний бюджет, а також на зберігання ліквідності у депозитних сертифікатах НБУ.

Для вирішення поставленої мети дослідження вважаємо за доцільне розглянути структуру чистих активів сектору за складовими (рис. 1). Якщо у 2017 році обсяг ОВДП у активах становив 26,1%, а кредитний портфель суб'єктів господарювання – 34,2%, то вже у першому кварталі 2021 року обсяг присутності ОВДП зріс до 31,8%, а кредитний портфель суб'єктів господарювання зменшився до 23,9%. Прослідковується загальна тенденція до поступового перерозподілу комерційними банками своїх вкладень в бік збільшення частки в цінних паперах [10]. Зміна частки активів банківського сектору в депозитних сертифікатах не змінює загальний тренд по цінним паперам.

Таким чином, замість того, щоб стимулювати кредитування національних виробників та підвищувати ділову активність і економічне зростання, держава, через участь державних банків у викупі ОВДП, фінансує споживчі видатки державного бюджету за рахунок коштів вкладників.

Однією із причин такої ситуації, можна назвати велику залежність уряду від продажу ОВДП, оскільки, відповідно до рисунку 2, станом на кінець 2021 року їх частка у державному та гарантованому боргу становить 41,53%, що є найбільшим серед усіх інших джерел фінансування. Далі йдуть – зовнішні облигації (24,95%), Міжнародний валютний фонд (14,81%) та інші міжнародні фінансові організації (14,11%), індивідуальні позики окремих держав (4,53%) [10].

Обсяг випущених урядом ОВДП і зростання його присутності у державному боргу України, формувалися поступово. Разом з обсягом нарощення

абсолютних показників змінювалася і структура основних покупців цінних паперів (Рис. 3). Якщо у 2016 році значний обсяг усього портфелю утримував Національний банк (77,18%), а комерційні банки – 16,15%, то вже на кінець 2021 року комерційні банки стали утримувачами понад 51% усього портфелю, що значно перевищує частку Нацбанку у структурі [10].

Аналізуючи структуру розміщення ОВДП, які знаходяться в обігу станом на початок 2022 року комерційні банки утримують 547,09 млрд грн у ОВДП (51,58%), Національний банк – 312,61 млрд грн (29,47%), юридичні особи – 83,13 млрд (7,84%), нерезиденти – 92,65 млрд грн (8,73%). При цьому частка фізичних осіб досить незначна – 2,37% (25,16 млрд грн) [10].

Серед основних факторів, які протягом останніх років помітно підвищили зацікавленість банків до кредитування держбюджету через купівлю ОВДП та тримання надлишкової ліквідності у депозитних сертифікатах НБУ, замість кредитування національного бізнесу, – це вигідні відсоткові ставки за такими інструментами [10].

Монетарна політика Національного банку стала однією з причин наявної ситуації, а саме через значне підвищення регулятором ставки за депозитними сертифікатами. Якщо раніше до 2014 року вони виконували функцію штрафу (ставка була нижчою за рівень інфляції) за надлишкову ліквідність, тобто через те, що, до прикладу, банківська установа проводить надто консервативну кредитну політику. Проте з 2016 року спостерігалася збільшення ставок і, відповідно привабливості

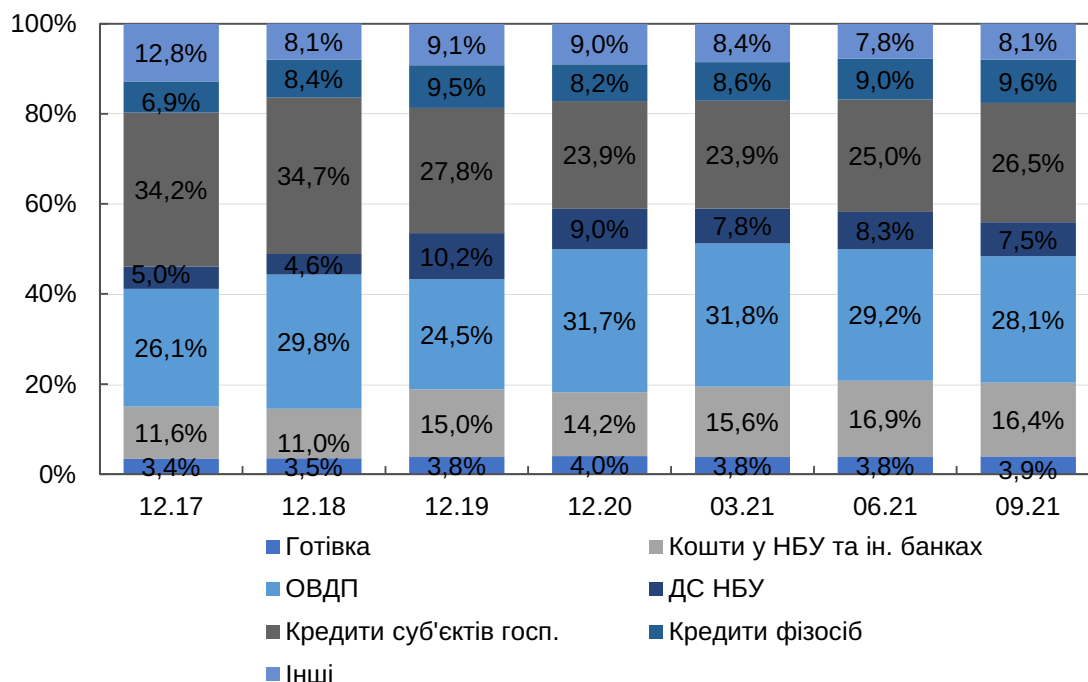

Рис. 1. Структура чистих активів банківського сектору за складовими

Джерело: розрахунки автора на основі [10]

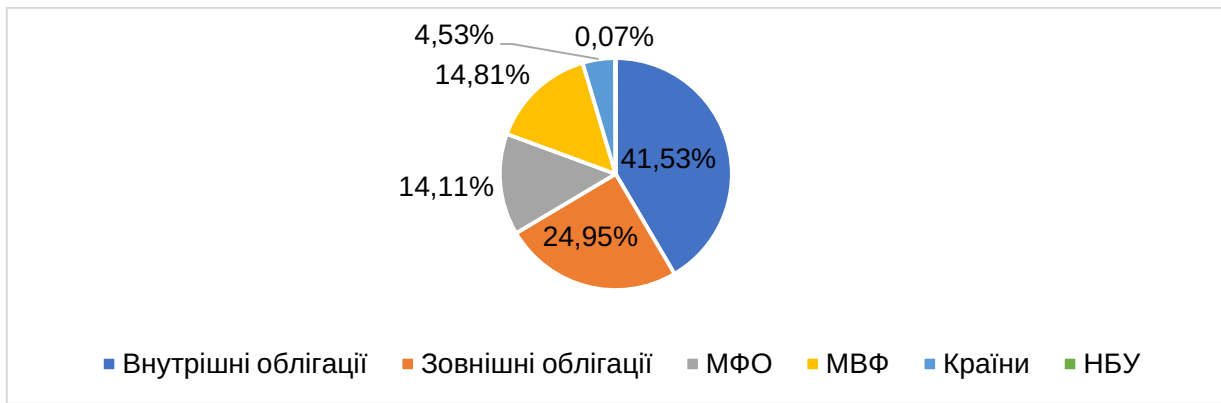

Рис. 2. Структура державного та гарантованого боргу України за видами запозичень станом на 01.01.2022 року

Джерело: розрахунки автора на основі [10]

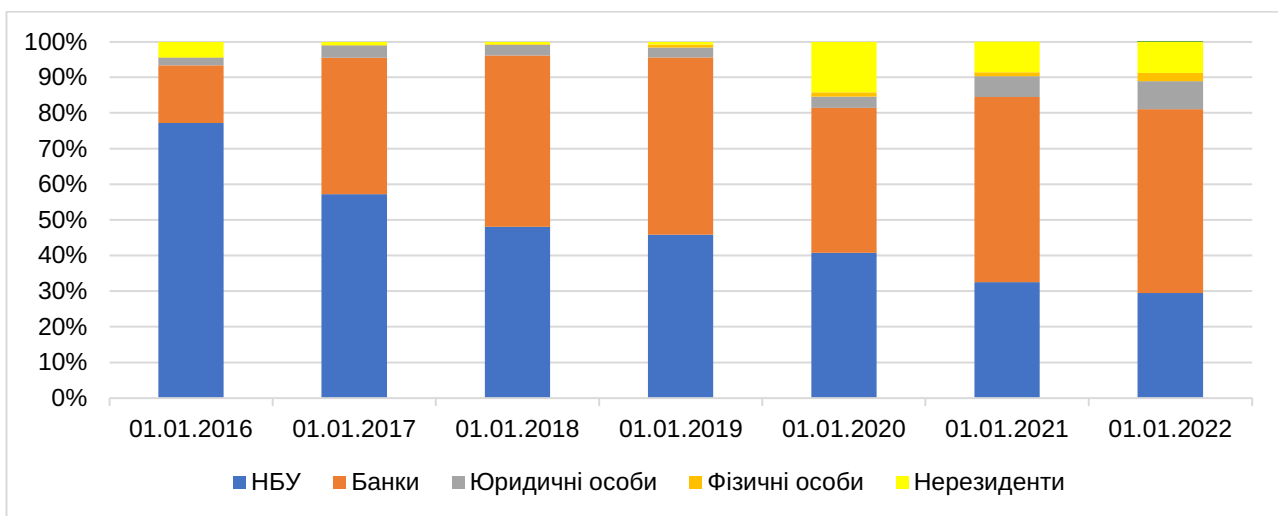

Рис. 3. Структура розміщення ОВДП, які знаходяться в обігу за період 2016–2021 рр.

Джерело: розраховано на основі [10]

деPOSITНИХ сертифікатів НБУ, ставка за яким почала перевищувати рівень інфляції, ставши інструментом для заробітку.

Аналогічна історія відбувалася з державними борговими цінними паперами до лютого 2022 року. Уряд, реагуючи на жорстку монетарну політику Національного банку, підвищував дохідність випущених облигацій внутрішньої державної позики, все більше мотивуючи банки до інвестування вільних коштів у даний інструмент, ризики за яким суттєво менші порівняно з ризиком кредитування суб'єктів господарювання, оскільки облигацій внутрішньої державної позики – це був практично безризиковим інструментом, погашення якого гарантує держава як суверен [11].

З введенням військового стану Міністерством фінансів ввів в обіг військові облигації в Україні. Цінова пропозиція по військовим облигаціям становить 11% на період 1–1,5 роки. Також є можливість придбати облигації на більш короткий термін, але

ставка буде меншою – 10% на період 1–6 місяців [10]. Прибутковість по військовим облигаціям коливається на середньому рівні для розміщень на аналогічний термін. Проте попит на військові облигації, як для нового інструменту кредитування уряду, досить великий, незважаючи на невизначеність політичної і, як наслідок, економічної ситуації в Україні.

Обсяги кредитування корпоративного сектору банками в абсолютному вираженні, навіть незважаючи на девальваційні процеси, не зростає, а у відносному вираженні – помітно зменшувався. Варто підкреслити, що банки, проводячи консервативну кредитну політику щодо кредитування суб'єктів господарювання, змогли досягти за останні декілька років значного зменшення обсягу непрацюючих кредитів. Так, якщо у 2018 році рівень непрацюючих кредитів суб'єктів господарювання становив 56,03%, то станом на початок 2022 року знизився до 36,95% [10].

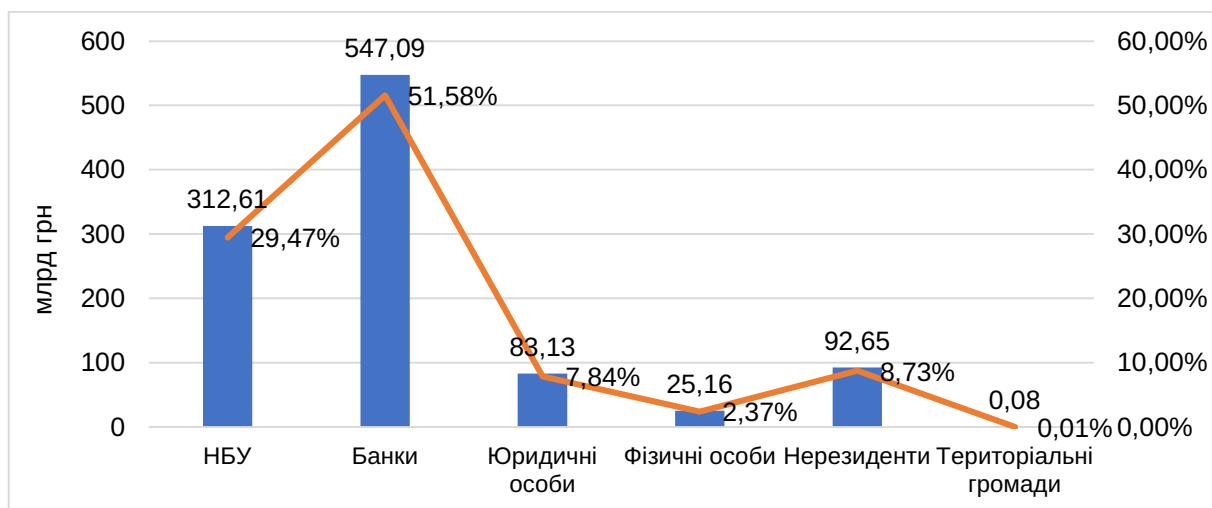

Рис. 4. Структура розміщення ОВДП, які знаходяться в обігу станом на 01.01.2022 року

Джерело: розраховано на основі [10]

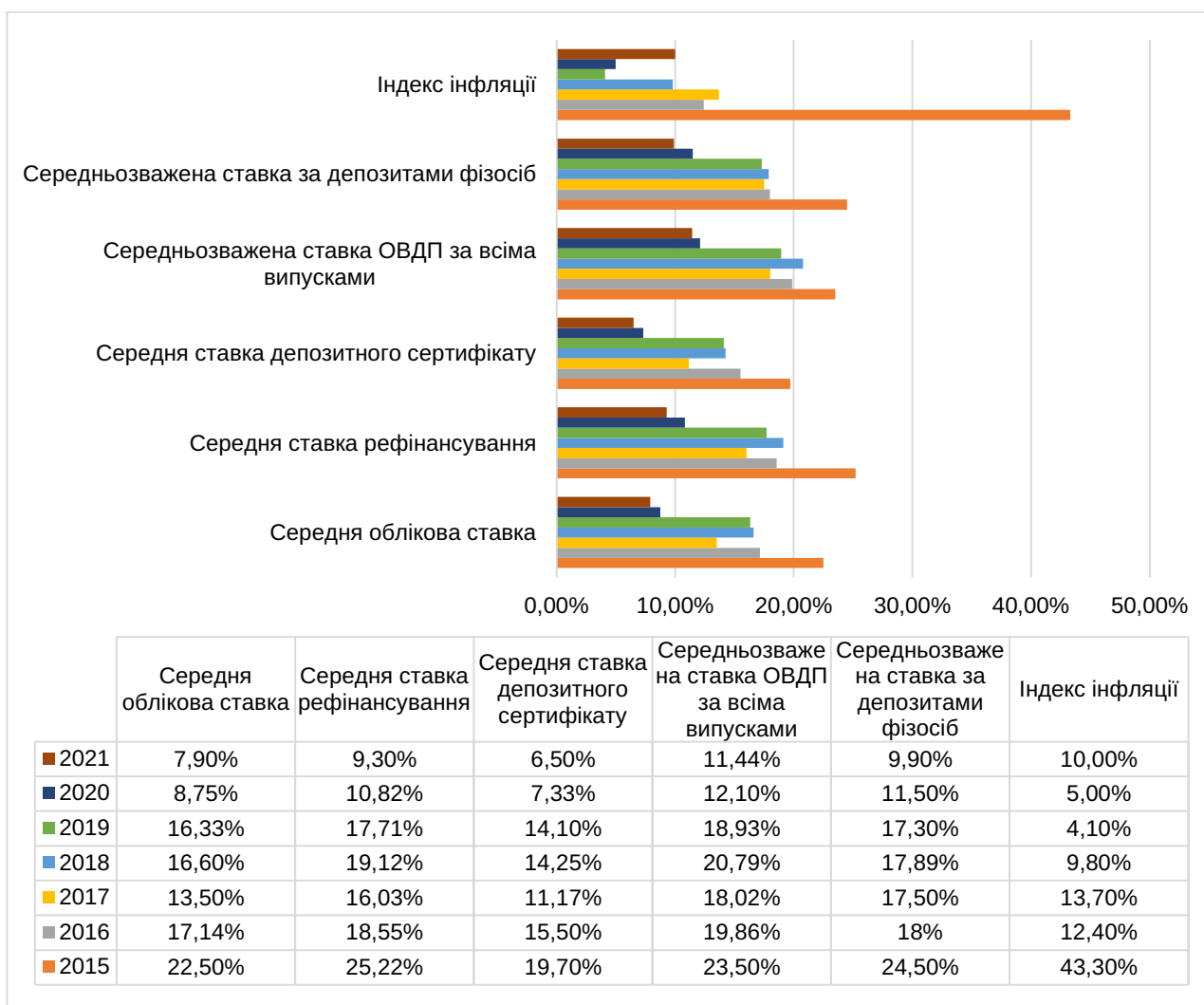

Рис. 5. Ставки по активних і пасивних операціях банківського сектору

Джерело: розраховано на основі [10]

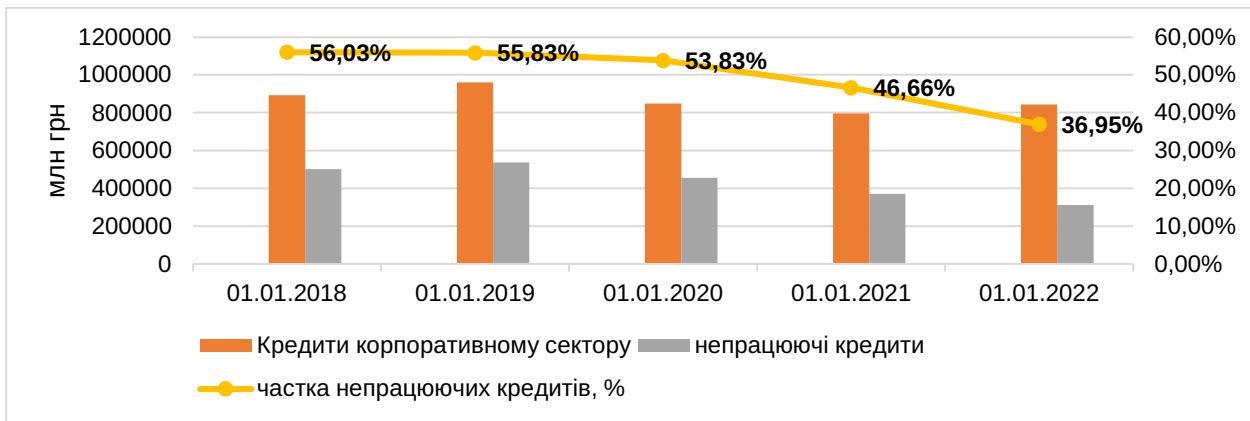

Рис. 6. Динаміка зміни частки непрацюючих кредитів в банківському секторі України за період 2017–2021рр.

Джерело: розраховано на основі [10]

Рентабельність активів банківського сектору у 2015–2017 роках демонструвала збиткову діяльність, проте у 201–2021 роках рівень рентабельності був додатнім, а діяльність банків – прибутковою [10]. Рентабельність капіталу банківського сектору була також з від’ємним значенням через збиткову діяльність банків у 2015–2017 роках, проте починаючи з 2017 року рівень рентабельності банків почав поступово зростати.

Таким чином, банківський сектор поступово збільшував свою присутність у державних цінних паперах (ОВДП) через достатньо високі ставки дохідності, особливо декілька років тому.

При цьому відбувалось поступове зниження частки непрацюючих кредитів у загальному кредитному портфелі суб’єктів господарювання.

Враховуючи отримані результати щодо рентабельності активів та капіталу банківського сектору, розглянемо десять банків, які більше за інших представників банківського сектору України кредитували суб’єктів господарювання протягом 2021 року, а також десять тих банків, які основний дохід отримали завдяки операціям з державними цінними паперами.

Варто зазначити що, жоден з представлених банків, які протягом проаналізованого періоду часу найбільше заробили на кредитуванні юридичних

Таблиця 1

Рентабельності банківського сектору України за період 2015–2021, %

Показники	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Рентабельність капіталу (ROE)	-51,91	-116,74	-15,84	14,67	4,26	2,44	4,09
Рентабельність активів (ROA)	-5,46	-12,6	-1,93	1,69	33,45	19,22	35,15

Джерело: розраховано на основі [10]

Таблиця 2

Топ-10 банків за дохідністю кредитування юридичних осіб за результатами 3 кварталів 2021 року

№	Банк	Відсотковий дохід від кредитних операцій юридичних осіб, млрд грн	Частка в загальному відсотковому портфелі доходів банку, %
1	Райффайзен Банк	3,7	50,5
2	ОТП Банк	1,8	42,8
3	Банк «Південний»	1,6	73,4
4	Прокредит Банк	1,6	95,3
5	Креді Агріколь Банк	1,5	53,5
6	Таскомбанк	1,1	54,2
7	Банк Восток	0,7	67,5
8	Мегабанк	0,5	84,9
9	Банк Альянс	0,5	94,3
10	МТБ Банк	0,4	58,6

Джерело: розраховано на основі [10]

Топ-10 банків за дохідністю від операцій з ОВДП за результатами 3 кварталів 2021 року

№	Банк	Відсотковий дохід від ЦП, млрд грн	Частка в загальному відсотковому доході, %
1	Ощадбанк	7,8	50,3
2	Укрексімбанк	4,8	55,3
3	Укргазбанк	3,0	45,7
4	Сітібанк	1,1	90,6
5	Сбербанк	0,7	50,9
6	Акордбанк	0,4	61,4
7	Банк Кредит Дніпро	0,4	42,7
8	КІБ	0,2	48,9
9	Кристалбанк	0,2	71,9
10	РВС Банк	0,2	73,9

Джерело: розраховано на основі [10]

осіб, не відносяться до категорії державних, усі вони знаходяться в приватній власності.

При цьому, відповідно до даних в таблиці 3, перша трійка банків, для яких основне джерело доходу протягом аналізованого періоду часу було інвестування в ОВДП, відносяться до категорії державних.

Отже, незважаючи на те, що банківський сектор (особливо державні банки) в середньостроковій перспективі пристосувався до вигідних інструментів у вигляді депозитних сертифікатів та ОВДП, проте в довгостроковій перспективі, оскільки це зменшує мотивацію банків до кредитування суб'єктів господарювання, від такої практики треба поступово відходити.

Для інтенсифікації кредитування реального сектора економіки необхідно вдосконалити резервну політику, що існує в Україні. Стимулюючий ефект зростання довгострокових банківських кредитів проти короткострокових може бути досягнуто з допомогою запровадження диференційованої норми резервування відповідно до затверджених банком напрямків кредитних вкладень [6, с. 520].

Крім зазначених заходів щодо стимулювання банківського кредитування реального сектора економіки, слід зазначити створення спеціалізованих та підконтрольних державі «банків підтримки», що дозволить ліквідувати недостатнє фінансування реального сектора економіки. Джерелами державної участі у капіталі таких банків можуть бути:

- 1) довгострокові кредити (під державні гарантії);
- 2) кошти Національного банку (вкладені безпосередньо у статутний капітал банку);
- 3) кошти на фінансування та кредитування інвестиційних проектів та цільових державних програм тощо.

Заходи, які може зробити держава з метою формування сприятливих умов розвитку бізнесу, дуже різноманітні, проте їх повноцінне застосування

буде можливим після перемоги України у повномасштабній війні, яку розпочала Росія.

До цього часу як інвестиційні, так і кредитні можливості держави в цілому та представників бізнесу зокрема, будуть знаходитися на дуже низькому рівні.

Після введення воєнного стану Кабінетом Міністрів України прийнято рішення про випуск воєнних облігацій. Військові ОВДП покликані акумулювати кошти для забезпечення потреб Збройних сил України та стабілізувати фінанси держави в умовах воєнного стану.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, розвиток банківського сектора в цілому та просування банківського кредиту зокрема неможливе без усунення першопричини цих проблем: політичної та економічної нестабільності. Причому до вирішення цих питань мають залучатися не лише Міністерство фінансів та Національний банк, а й інші держоргани, власники та директори банківських установ [11].

В Україні до початку військового вторгнення Російської Федерації надлишок ліквідності спостерігався у банківському секторі. При цьому дефіцит державного бюджету покривався за рахунок інвестування комерційними банками у державні цінні папери на аукціонах, які щовівторка організовує Міністерство фінансів України.

Дослідження дозволяє зробити висновок, що найбільшими серед українських банків кредиторами виступали банки з державною участю. Це спостереження дозволяє припустити, що така ситуація склалась за ініціативи та сприяння з боку держави з метою фінансування дефіциту бюджету. Комерційні банки приватної форми власності більше були сконцентровані на фінансуванні суб'єктів господарювання. Не відкидаючи необхідності підтримки видатків бюджету країни, маємо наголосити на тому, що саме з боку державних банків, як агентів державної

присутності на банківському ринку України, має відбуватись поштовх до економічного зростання в країні, як пріоритетної загальнонаціональної цілі. І це має знайти своє відображення у кредитній політиці державних банків, реалізовану через зміну структури їх кредитних портфельів. Саме банки з державною участю несуть підвищену соціальну відповідальність та мають сприяти фінансуванню реального сектору економіки з метою економічного зростання країни.

Банківські ресурси в Україні також обмежені, тому необхідно знайти баланс між двома ринками, фінансовим та реальним. Це складна проблема, що вирішується через ефективне управління державним боргом та проведення гнучкої грошово-кредитної політики у поточних макроекономічних умовах.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Борецький М. Проблематика довгострокового кредитування. *Вісник НБУ*. 2007. № 5. С. 34–36.
2. Вахненко Т. П. Державний борг України та його економічні наслідки. Київ : Альтпрес, 2000. 152с.
3. Волот О. І., Пліско І. М. Реальний сектор економіки: сутність, складові та його роль в забезпеченні стійкого розвитку економіки держави. *Науковий вісник Полісся*. 2016. № 1(5). С. 23–30.
4. Ефективність та конкурентоспроможність банківської системи України / Т. С. Смовженко та ін. ; за заг. ред. Г. Т. Карчевої. Київ : ДВНЗ «Університет банківської справи», 2016. 276 с.
5. Загородній А. Г., Загорський В. С. Ціні папери. Фондовий ринок: Термінологічний словник, Вид. 2-ге, виправлене та доповнене. Львів : БаК, 2000. 168 с.
6. Карчева Г. Т. Ефективність функціонування та перспективи розвитку банківської системи України. Київ: НАН України; Інститут економіки та прогнозування, 2017. 520 с.
7. Козюк В. «Ефект витіснення» як наслідок державного боргу у перехідній економіці України. *Вісник Тернопільської академії народного господарства*. 2000. № 9. С. 132–137.
8. Мендрул О. Г., Павленко І. А. Фондовий ринок: операції з цінними паперами: Навч. посібник. Вид. 2-ге, доп. та перероб. Київ : КНЕУ, 2016. 215 с.
9. Мозговий О. М. Фондовий ринок: Навч. посібник. Київ : КНЕУ, 2005. 316 с.
10. Національний банк України: Нагядова статистика. URL: <https://bank.gov.ua/statistic/supervision-statist/data-supervision> (дата звернення: 25.03.2022).
11. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk> (дата звернення: 25.03.2022).
12. Павлов В. І., Пилипенко І. І., Кривов'язюк. І. В. Цінні папери в Україні : Навч. Посібник. Видання 2-ге, доповнене. Київ : Кондор, 2004. С. 30–34.
13. Рудевська В., Вовчак О. Банківське кредитування інноваційної діяльності підприємств в Україні. *Банки та банківські системи*. 2016. Том 11, випуск 4. С. 97–101.

14. Рудевська В., Хлан Ю. Зв'язок розвитку банківського сектору з економічним зростанням. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2019. Вип. 2, № 29. С. 440–450.

15. Школьник І. О. Фінансовий ринок України: сучасний стан і стратегія розвитку: монографія. Суми : Вид-во «Мрія», УАБС НБУ, 2017. С. 340–348.

16. Юрків Н. Реальний сектор економіки як об'єкт дослідження в системі економічної безпеки держави. 2012. С. 161–165. URL: <https://cutt.ly/fDUWX0k> (дата звернення: 25.03.2022).

REFERENCES:

1. Boretskyi M. (2007) Problematyka dovhostrokovoho kredyтування [Problems of long-term lending]. *Visnyk of the National Bank of Ukraine*, no. 5, pp. 34–36.
2. Vakhnenko T. P. (2000). Derzhavnyi borh Ukrainy ta yoho ekonomichni naslidky [Public debt of Ukraine and its economic consequences]. Kyiv: Altpres, p.152.
3. Volot O. I., Plisko I. M. (2016) Realnyi sektor ekonomiky: sutnist, skladovi ta yoho rol v zabezpecheni stiiokoho rozvytku ekonomiky derzhavy [The real sector of the economy: the essence, components and its role in ensuring sustainable development of the state economy]. *Naukovyi visnyk Polissia*, no. 1 (5), pp. 23–30.
4. Smovzhenko T. S. (2016) *Efektivnist ta konkurentospromozhnist bankivskoi systemy Ukrainy* [Efficiency and competitiveness of the banking system of Ukraine]. Kyiv: Banking University, 2016. p. 276.
5. Zahorodnii A. H., Zahorskyi V. S. (2000) *Tsini papery. Fondovyi rynek: Terminolohichni slovnyk* [Paper prices. Stock Market: Glossary], vol. 2. Lviv: BaK, 168 p.
6. Karcheva H. T. (2017) *Efektivnist funktsionuvania ta perspektyvy rozvytku bankivskoi systemy Ukrainy* [Efficiency of functioning and prospects of development of the banking system of Ukraine]. Kyiv: Institute of Economics and Forecasting, 520 p.
7. Kozziuk V. (2000) "Efekt vytisnennia" yak naslidok derzhavnogo borhu u perekhidnii ekonomitsi Ukrainy ["Displacement effect" as a consequence of public debt in Ukraine's transition economy]. *Visnyk Ternopil Academy of National Economy*, no. 9, pp. 132–137.
8. Mendrul O. H., Pavlenko I. A. (2016) *Fondovyi rynek: operatsii z tsinnymy paperamy* [Stock market: securities transactions]. Kyiv: Kyiv National University of Economics, no. 2, pp. 215.
9. Mozghovyi O.M. (2005) *Fondovyi rynek* [Stock market]: Navch. posibnyk. Kyiv: Kyiv National University of Economics, p. 316.
10. National Bank of Ukraine. Available at: <https://bank.gov.ua/statistic/supervision-statist/data-supervision> (accessed 25 March 2022).
11. Ministry of Finance of Ukraine. Available at: <https://mof.gov.ua/uk> (accessed 25 March 2022).
12. Pavlov V. I., Pylypenko I. I., Kryvoviazziuk. I. V. (2004) *Tsinni papery v Ukraini* [Securities in Ukraine]. Kyiv: Kondor, no. 2, pp. 30–34.
13. Rudevskva V., Vovchak O. (2016) Banking crediting of enterprises' innovation activity in Ukraine. *Banks and Bank Systems*, vol. 11, Issue 4 pp. 97–101.

14. Rudevskva V., Khlan Y. (2019) The relationship between banking sector development and economic growth. *Financial and credit activity: problems of the theory and practice*, vol. 2, no. 29, pp. 440–453.

15. Shkolnyk I. O. (2017) *Finansovyi rynek Ukrainy: suchasnyi stan i stratehiia rozvytku: monohrafiia* [Financial market of Ukraine: current status and development

strategy]. Sumy: Ukrainian Academy of Banking of the National Bank of Ukraine, pp. 340–348.

16. Iurkiv N. (2012) *Realnyi sektor ekonomiky yak ob'ekt doslidzhennia v systemi ekonomichnoi bezpeky derzhavy* [The real sector of the economy as an object of study in the system of economic security of the state]. Available at: <https://cutt.ly/fDUWX0k> (accessed 25 March 2022).